

‘অসম’ আৰু ‘আচাম’ (Assam) নামৰ উৎপত্তি

বাজেন বৰুৱা

‘অসম’ আৰু ‘আচাম’ (Assam) এই নাম দুটাৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে আজি নতুনকৈ খৰছি মাৰি আলোচনা কৰাৰ সময় হৈছে। অলপতে অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি শ্ৰীচন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়াদেৱে তেখেতে সম্পাদনা কৰা ‘গৰিয়সী’ নামৰ আলোচনীখনৰ যোগেদি এটা প্ৰস্তাৱ দিলেযে আমি ‘আচাম’ (Assam) নামটো সলনি কৰিব লাগে। তেখেতৰ যুক্তি হ’লযে ‘আচাম’ (Assam) নামটো থলুৱা অসমীয়া নাম নহয়; এইটো ইংৰাজসকলে তেওঁলোকৰ শাসনৰ দিনত নিজৰ সুবিধাৰ বাবে নতুনকৈ গঢ়ি লোৱা এটা নামহে। তেখেতৰ সেই প্ৰস্তাৱৰ ওপৰতে আকৌ ভিত্তি কৰি অসম চৰকাৰে কোনো সাহিত্যিক বা আন কোনো সংগঠনৰ লগত এই যুক্তিৰ সত্যতাৰ বিষয়ে একে আলোচনা নকৰাকৈ ততাতৈয়াকৈ সিদ্ধান্ত ললেযে ‘আচাম’ (Assam) নামটো সলনি কৰি ‘এচম’ (Asom) কৰিব লাগে। শ্ৰীশইকীয়াদেৱৰ প্ৰস্তাৱ আৰু অসম চৰকাৰৰ হুৰামূৰা সিদ্ধান্তই প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাইছেযে এহাতে অসমত গণতান্ত্ৰিক প্ৰথাৰ প্ৰমূল্য বহুত পৰিমাণে হ্রাস হৈছে, আৰু আনহাতে এইটোও প্ৰমাণ হৈছেযে অসমৰ কহতো শিক্ষিতলোকৰ মাজতো ‘অসম’ আৰু ‘আচাম’ নাম দুটাৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে দেখেদেখকৈ কহতো ভ্ৰান্ত ধৰনা আছে। অসমৰ বাবে দুয়োটা কথাই সচাকৈয়ে বৰ দুখলগা আৰু হতাশজনক কথা।

ঐতিহাসিক তথ্যমতে ইউৰোপীয় সকলে ষোলশ শতিকাত দেশখনৰ নাম প্ৰথমবাৰৰ বাবে উল্লেখ কৰোতে Asham বানানটো ব্যৱহাৰ কৰিছিল। পিছলৈ ব্ৰিটিছবিলাকৰ হাতত সেই বানানটো Asam হৈছিল আৰু শেহলৈ Assam হলাগৈ। শব্দটোৰ বানান ঘিয়েই নহওক লাগে, নামটোৰ উচ্চাৰণ কৰিছিল ‘আচাম’ বুলি। তেওঁলোকে সেইসময়ত ‘অসম’ (Oxom) বা ‘আসাম’ (Axam) নামটো উচ্চাৰণ কৰিব নোৱাৰি নিজৰ সুবিধাৰ বাবে Asam বা Assam নাম গঢ়ি লোৱা নাছিল; সেইসময়ৰ অসমৰ বাহিৰত সকলোৱে অসম দেশখনক ‘আচাম’ বা ‘আশ্যাম’ নামেৰেই অভিহিত কৰিছিল - সেইবাবেহে Assam বানান লিখিছিল। প্ৰকৃত তথ্যমতে ‘আচাম’ নামটো ‘অসম’ নামতকৈ বহুত পুৰণা। তলত এই সম্বন্ধে কিছুমান ঐতিহাসিক তথ্য ডাঙি ধৰা হৈছে।

তেৱশ শতিকাত যেতিয়া ব্ৰহ্মদেশৰ উজনি অঞ্চলৰ পৰা শ্যান (Shan) অৰ্থাৎ শ্যাম (Syam) ফৈদৰ লোকসকলে আহি অসম অঞ্চলৰ কৰি লৈছিলহি, তেতিয়া তেওঁলোকে নিজকে ‘টাই’ (Tai) বুলি পৰিচয় দিছিল। টাই শব্দৰ অৰ্থ হল মছ। এই টাই জাতিৰ আন কশধ্বসকল হ’ল শ্যাম দেশৰ (Thailand) শ্যাম (Siam) সকল আৰু লাউচ (Laos) দেশৰ বাসিন্দাসকল। শ্যান (Shan) শব্দটো প্ৰকৃততে মূল শ্যাম (Syam) শব্দৰ ব্ৰহ্মদেশত হোৱা এটা অপভ্ৰংশহে। বাৰ্মান (Burman) সকলে ‘ম’ ধ্বনিটো ‘ন’ বুলি উচ্চাৰণ কৰাৰ বাবেই এনে ৰূপান্তৰ হৈছিল। ব্ৰহ্মদেশত এই শব্দটোৱে আৰু জটিল পাক লৈছে কিয়নো তেওঁলোকৰ ভাষাৰ আওপকীয়া ধ্বনিতত্ব অনুযায়ী শব্দটোৰ উচ্চাৰণ ‘শ্যান’ (Shan) হলেও, বানানত কিন্তু Rhyam বুলিহে লিখা হয়। অসমৰ মানুহে অৱশ্যে শ্যান (Shan) শব্দটো ব্যৱহাৰ নকৰিছিল, টাই সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলক সদায় শ্যাম (Syam) বুলিহে মাতিছিল।

এই শ্যাম (Syam) জাতিৰ লোকসকলে অসমত কতি কৰাৰ পাছত লাহে লাহে গৈ ‘আহোম’ (Ahom) নামেৰে চিনাক্ত হৈছিল আৰু তেওঁলোকে বাজত্ব কৰা দেশখনৰ নামটো ‘অসম’ হিচাপে পৰিচিত হৈছিল। এতিয়া এই ‘আচাম’, ‘অসম’ আৰু ‘আহোম’ - এই নামকেইটাৰ কেনেদৰে উৎপত্তি হল, এই প্ৰশ্নটো লৈ যোৱা প্ৰায় দুশ বছৰে পন্ডিৰসকলে আলোচনা কৰি আহিছে যদিও কোনেও আজিলৈকে ভাল গ্ৰহণযোগ্য বিশ্লেষণ দিব পৰা নাই। ডঃ সুনীতিকুমাৰ চেটাৰ্জীৰ মতে বাৰ্মান ভাষাৰ Rhyam শব্দটোৰ পৰা ‘আহোম’ শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে। এইটো অৱশ্যে দেখেদেখকৈ ভুল বিশ্লেষণ। আৰু তেখেতৰ বিশ্লেষণ শুদ্ধ বুলি ধৰিলেও ‘আহোম’ শব্দটোৰ পৰা ধ্বনিতত্বৰ ফালৰ পৰা ‘অসম’ বা ‘আচাম’ শব্দ নেপাইগৈ। বুৰঞ্জীবিদ গেইট (Gait) চাহাবৰ মতে টাই জাতিৰ লোকসকলৰ অসাধাৰণ বীৰত্বৰ বাবেই অসমত তেওঁলোকক ‘asama’ (na+sama=unequal) বুলি কৈছিল আৰু তাৰপৰাই আচাম আৰু অসম শব্দৰ উৎপত্তি। কিন্তু এই যুক্তিক সত্য বুলি ধৰিব নোৱাৰি কিয়নো ‘asama’ টো হৈছে সংস্কৃত শব্দ। গতিকেই এই বিশ্লেষণটো বৰ গ্ৰহণযোগ্য নহয়। আন বহুতো পন্ডিৰৰ মতে ‘আচাম’ শব্দটোৰেই প্ৰথমতে আবিৰ্ভাৱ হয়, কিন্তু তাৰপৰানো ‘আহোম’ আৰু ‘অসম’ শব্দদুটা কেনেকৈ হল তাৰ ভাল বিশ্লেষণ কোনেও দিব পৰা নাই।

এই প্ৰৱন্ধত খোৱতে কব খোজো যে আমি এই শব্দকেইটাৰ উদ্ভৱৰ প্ৰশ্নটোৰ এটা যুক্তিসঙ্গত সমাধান নতুন ৰূপত আগ বঢ়াইছো। এতিয়ালৈকে উদ্ধাৰ হোৱা ঐতিহাসিক তথ্যপাতি পঢ়ি আমি এই ‘আচাম’, ‘অসম’ আৰু ‘আহোম’ শব্দকেইটাৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনিতত্বৰ দিশটোও বিচাৰ কৰি নিম্ন লিখিত নতুন ধৰণে বিশ্লেষণ কৰিব খোজো যাতে ই যুক্তি আৰু ধ্বনিতত্ব দুয়ো দিশৰ পৰাই গ্ৰহণীয় হয়।

প্ৰথম মনকৰিবলগীয়া কথা হ'ল, তেৰশ শতিকাত শ্যাম জাতিৰ লোকসকলে যেতিয়া অসম জয় কৰে, সেই সময়ত স্থানীয় বৰাহী, মৰাণ, নৰ, চুটিয়া, কছাৰী, চিংফৌ আদি উপজাতিবোৰে তেওঁলোকক 'আচাম', বা 'আশ্যাম' নামদি মাতিছিল। এই 'আচাম' শব্দটো কৰ পৰা আহিল সেই বিষয়ে বহুত পণ্ডিতে বিভিন্ন মত দিছে। ডঃ বাণীকান্ত কাকতীৰ মতে এই 'আচাম' শব্দটো টাই ভাষাৰ 'চাম' শব্দৰ পৰা অহা। 'চাম' শব্দৰ অৰ্থ পৰাজিত, আৰু এই 'চাম' শব্দৰ আগত অসমীয়া 'আ' প্ৰত্যয় যোগদি 'আচাম' এই শব্দৰ শব্দই অপৰাজিত বুজাইছে। আন এগৰাকী অসমীয়া ভাষাবিদ দেৱানন্দ ভৰালিৰ মতে এই 'আচাম' বা 'আশ্যাম' শব্দটো হ'ল মাথো শ্যাম শব্দৰে বহুবাচক বুজাবলৈ লিখা হৈছে বা অসমীয়া ভাষাত আগত অ বা আ লগাই খুতি পুতি লোৱাৰ নিয়ম অনুসৰি (কুমাৰী-অকুমাৰী, স্কুল-ইস্কুল) চ-আখৰটোৰ উচ্চাৰনত জোৰ বুজাবৰ কাৰণে 'আচাম' কোৱা হৈছে। অৰ্থাৎ শ্যাম শব্দ আশ্যাম বা আচাম হৈছে। তেখেতৰ মতে তেখেতে এবাৰ এখন ফাকিয়াল গাওঁত এজন মানুহ লগ পাওতে কি মানুহ বুলি সোধাত মানুহজনে দুবাবো 'আচাম' মানুহ বুলি কলে। ভৰালিদেৱে লগতে শ্ৰীআনন্দ চন্দ্ৰ আগৰৱালা বয়চাহাৰৰ উদ্ধৃতি দি কয় উত্তৰ ব্ৰহ্মদেশৰ 'স্থান'বিলাকে নিজকে 'আস্থাম' বা 'আশ্যাম' বুলি কয়- (আৱাহন ৩য় বছৰ, ৫ম সংখ্যা)। ভৰালিদেৱৰ আন এটা উদ্ধৃতিত গ্ৰীয়াৰচন (Grierson) চাহাৰ মতে, Assam, Siam, বা Shan এই শব্দকেইটা মূল Sham শব্দৰে অপভ্ৰংশ। ইয়াবোপৰি শ্যান (Shan) দেশৰ এগৰাকী লেখিক, চাও নৱান ওৱা (Sao Noan Oo) দেৱীৰ মতে আকৌ এই 'আচাম' (Asam) শব্দটো বহুত পুৰণি শব্দ। তেওঁৰ মতে এই শ্যান (Shan), শ্যাম (Syam) আৰু আচাম (Asam) এই তিনিওটা শব্দ মূল 'চিয়ান' (Sian) শব্দৰ পৰা আহিছে। চিয়ানসকল হৈছে টাই জাতিৰ অন্তৰ্গত পাহাৰীয়া ঠাইত বসবাস কৰা এটা জাতি। তেওঁলোকে ষষ্ঠশতিকাত চীনৰ য়ুনান (Yunnan) প্ৰদেশৰ পৰা উঠি আহি ব্ৰহ্মদেশত শ্যান (Shan) প্ৰদেশত বসবাস কৰিবলৈ লয়।

ওপৰৰ এই বিশ্লেষণবোৰৰ পৰা এইটো ধৰিব পাৰি যে 'আশ্যাম' বা 'আচাম' নামটোৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে অধিক আলোচনাৰ প্ৰয়োজন আছে। কিন্তু এইটো কথা নিশ্চিত যে অসমলৈ নতুনকৈ অহা এই শ্যাম জাতিৰ লোকসকলক স্থানীয় উপজাতিবোৰে 'আচাম' বা 'আশ্যাম' নামেৰে মাতিছিল। দেখা যায় যে এই 'আচাম' নামটোৱে শীঘ্ৰে বেচ প্ৰসাৰতা লাভ কৰিলে আৰু লাহে লাহে এই 'আশ্যাম' বা 'আচাম' নামেৰেই দেশখনকো বুজোৱা হ'লগৈ। আৰু তেতিয়াৰে পৰা অসমৰ বাহিৰত সকলোৱে দেশখনক 'আশ্যাম' বা 'আচাম' নামেৰেই অবিহিত কৰি আহিছে। অসমৰ ভিতৰত কিন্তু এই 'আচাম' নামটোৰ কিছু আওপকীয়া ধ্বনিতাত্ত্বিক ৰূপান্তৰ হ'ল।

কথিত ভাষাৰ পৰা যেতিয়া অসমীয়া লিখিত ভাষাত এই 'আচাম', 'আশ্যাম' আদি শব্দবোৰ লিখা হ'ল, তেতিয়া সেই শব্দবোৰৰ বানান সাধাৰণতেই অসমীয়া 'স' আখৰেৰে লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰা হ'ল - 'অসম', 'আসাম' আদি শব্দেৰে। শংকৰদেৱে তেখেতৰ 'ভাগৱত পুৰাণ' পুথিত এই টাই সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলক 'অসম' বুলি উল্লেখ কৰি 'অসম মূলুক' বুলি লিখিছে দেশখনৰ কথা। 'দৰঙ্গীয়া বংশাৱলীত' 'অসম', 'আসাম' আদি নামৰ উল্লেখ পোৱা যায়। দৈতাৰী ঠাকুৰে লিখা 'শংকৰদেৱ মাধৱদেৱ চৰিত্ৰতো এই টাই সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলক 'অসম' আৰু 'আসাম' বানানেৰে লিখিছে। দেৱানন্দ ভৰালিৰ মতে শঙ্কৰদেৱৰ কোনো চৰিত্ৰপুথিত এনেদৰে লিখা আছে: 'আসামৰ দৌৰান্ধ্য'; 'আচামে মাৰিলে দেশ'। এই দুয়োক্ষেত্ৰত আসাম বা আচাম শব্দই টাই মানুহখিনিক বুজাইছে।

কথাটো প্ৰকৃততে এনেও হ'ব পাৰে যে এই শব্দবোৰ মূলতে কোনোবা সংস্কৃত, ফাৰ্চী বা হিন্দী লিখাৰ পৰা লোৱা হৈছিল বা আদিত অসমীয়াতো 'স' আখৰটোৱে 'চ' উচ্চাৰণ বুজাবলৈ লিখিছিল। তাতে মনকৰিব লগীয়া কথা হ'ল হিন্দী বা সংস্কৃত ভাষাত 'অ' আখৰটোৰ ধ্বনি সামান্য 'আ' ধ্বনিৰ দৰে হয়। অৰ্থাৎ হিন্দীত 'অসম' বানান লিখিলেও তাৰ উচ্চাৰন 'আচাম' হ'ব। কিন্তু অসমীয়া ভাষাত 'অ'ৰ উচ্চাৰণ একেবাৰে 'অ'ৰ দৰে হয় বাবে আৰু উন্নতধ্বনিবোৰ (sibilants) 'স' উচ্চাৰণে কৰাৰ প্ৰচলিত নিয়মানুসৰী এই শব্দবোৰ 'চ' উচ্চাৰণৰ পৰিবৰ্ত্তে 'অসম' বা 'আসাম' বুলি উচ্চাৰিত কৰা হ'ল। সেইবাবেই অসমত এই টাইসকল লাহে লাহেগৈ 'অসম' নামেৰে পৰিচিত হ'ল। পিছত এই 'অসম' নামৰ আৰু ধ্বনিগত পৰিৱৰ্ত্তন ঘটি 'অহম', 'আহম' আৰু শেহতগৈ 'আহোম' উচ্চাৰণলৈ ৰূপান্তৰ হ'ল। এইটো খুব সম্ভৱ এই নবাগত টাই লোকসকলে অসমীয়া 'স' উচ্চাৰণটো ভালদৰে কৰিব নোৱাৰা বাবেই এনে ৰূপান্তৰ হ'ল। সি যি কি নহওক তেতিয়াৰে পৰা এই টাই লোকসকল অসমত 'আহোম' নামেৰে পৰিচিত হ'ল।

আৰু দেশখনৰ নাম? অসমৰ ভিতৰতো দেশখনৰ নামো বহুত দিনলৈকে 'আচাম' নামেৰেই পৰিচিত হৈ আছিল। আগৰদিনত আমাৰ দেশখনক অসম নকৈ আসাম বা আচাম কোৱাৰ প্ৰমাণ আছে। এই কথাটোৰ এটা প্ৰমাণ তলৰ উল্লেখৰ পৰা পোৱা যায়। ডঃ সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত 'কামৰূপৰ বুৰঞ্জী' নামৰ পুথিখনিত ১৬৮২ চনলৈকে আহোম ৰাজত্বৰ বিষয়ে লিখা বিৱৰণী পোৱা যায়। ইয়াৰ বিভিন্ন বিৱৰণীবোৰ বিভিন্ন লিখকে খুব সম্ভৱ সোতৰশ শতিকাত বচনা কৰা। এই পুথিখনিত অসম দেশৰ নামটো ত্ৰিশবাৰমান লিখা হৈছে, আৰু তাৰে দুটা বা তিনিটামান শব্দৰ বাহিৰে আন সকলোবোৰ নাম 'আচাম' বানানেৰে লিখা হৈছে। এই বুৰঞ্জীখনত

কেইখনমান বাজনৈতিক চিঠি পত্ৰও সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। সেই চিঠি পত্ৰবোৰৰ ভাষা অসমীয়া, হিন্দী আৰু ফৰ্চী ভাষাৰ এক অদ্ভুত সংমিশ্ৰণ আছিল। তাত বজা জয়ধ্বজ সিংহই মোগল বাদছাহলৈ লিখা এখন চিঠি এনেদৰে আৰম্ভ হৈছিল, 'শ্ৰীশ্ৰীযুত জয়ধ্বজ সিংহ, বজা আচাম..... ইত্যাদি'। ড: সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাই তেখেতৰ পাতনিত এই 'আচাম' উচ্চাৰণ সম্বন্ধে এনেদৰে মন্তব্য কৰিছিল, 'এই বুৰঞ্জী পুথিখনত দেশখনৰ নাম 'আসাম', 'আচাম', 'অসম', 'অচম' আদি বিভিন্ন বানানেৰে লিখা হৈছে। কিন্তু ইয়াৰ বানান 'স' বা 'চ' যি আখৰ দিয়েই লিখা নহওক লাগে, এইটো নিশ্চয়তয়ে আগৰ কালত দেশখনৰ নাম 'আচাম' নামেৰেই উচ্চাৰিত হৈছিল।

ওপৰৰ এই কথাটোৱে প্ৰমাণ কৰেযে অন্তত: সোতৰশ শতিকালৈকে এই দেশৰ নাম 'আচাম' নামেৰেই পৰিচিত আছিল অসমৰ ভিতৰতো। ইয়াৰ পাছত কোনো কালতহে এই দেশৰ নাম 'আসাম' বা 'অসম' ৰূপে পৰিচিত হৈছিল। এই 'আচাম' নামৰ পৰা গৈ 'আসাম' আৰু 'অসম' নাম হোৱাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায় ইয়াৰ পাছত লিখা অন্য এখন বুৰঞ্জী পুথিৰ পৰা। উনৈশ শতিকাৰ আগভাগত লিখা হৰকান্ত সদৰামিন বৰুৱাৰ 'অসম বুৰঞ্জী' নামৰ পুথিখনত দেশখনৰ নাম সকলোতে 'অসম' ৰূপে প্ৰকাশ কৰিছে, আৰু বুৰঞ্জীখনৰ কতো আনকি 'আচাম' নামটোয়েই পোৱা নেযায়। উনৈশ শতিকাত আমি কেতবোৰ 'আসাম' নামো পাও - 'আসাম' বুৰঞ্জী', 'আসাম বিলাসীনী' ইত্যাদি। এইটোৱে প্ৰমাণ কৰেযে ওঠৰশ শতিকাটোৰ ভিতৰতে অসম নামটোৰ উচ্চাৰণ 'আচাম'ৰ পৰা গৈ 'আসাম' আৰু 'অসম' হ'লগৈ। এইটো নিশ্চয়কৈ অসমৰ ভাগৱত আদি সাহিত্য পুথিত 'অসম' শব্দটো লিখা আছিল বাবে আৰু অসমীয়া মানুহৰ 'স' উচ্চাৰণ কৰাৰ পৰম্পৰাৰ কাৰণেই হৈছিল। বাতৰি কাকত বা সাধাৰণ পুথিও নোহোৱা সেই দিনত এনে ধৰ্ম পুথিৰ প্ৰভাৱ সাধাৰণ বাইজৰ মাজত অতি বেচি আছিল। কথাটো আমি এনেধৰণে কব পাৰোযে অসমৰ ভিতৰত ধ্বনিগত পৰিৱৰ্ত্তনহে 'আচাম' শব্দটো 'অসম' বা 'আসাম' হ'লগৈ। অৰ্থাৎ সময়ৰ সোতত পৰি টাই-মঙ্গোলীয় 'আচাম' শব্দটো অসমত আৰ্য্যকৰণ হৈ 'অসম' বা 'আসাম' উচ্চাৰণলৈ ৰূপান্তৰিত হ'ল।

অসমৰ বাহিৰত অৱশ্যে দেশখনৰ নামটো টাই-মঙ্গোলীয় এই 'আচাম' নামেৰেই পৰিচিত হৈ থাকিল। এই কথাৰ বহুত প্ৰমাণ পোৱা যায়। বিশেষ থমাছ বাওৰীয়ে (Thomas Bowrey) ১৬৬০ চনত মিৰজুমলাৰ মৃত্যু সম্বন্ধে দিয়া এই মন্তব্যৰ পৰা দেখা যায় তাত আচাম শব্দটো লিখিছে, "They lost the best of Nabobs, the kingdom of Acham and, by consequence many large priviledges." (A Geographical Account of Countries about Bay of Bengal - Thomas Bowrey; Edited R. C. Temple, Hakluyt Societies Publication)। ইয়াৰোপৰি ১৬৭৬ চনত মূল ফৰ্চী ভাষাত লিখা ট্ৰেভেনীয়াৰ (Travernier) 'Travel in India' নামৰ পুথিত এই দেশখনক 'আচেন' (Achen) হিচাবে উল্লেখ কৰিছে। আহোম আৰু মোগলৰ মাজত হোৱা বিভিন্ন সন্ধি পত্ৰবোৰতো অসমৰ বানান 'আচাম', 'আছাম' বা 'আশ্যাম' হিচাবে উল্লেখ কৰা আছে। সোতৰশ শতিকাৰ Dutch East India Company ৰ বহুত লিখাতো 'আচাম' শব্দ পোৱা যায়; বৃটিছ সকলে পিছত এই সকলোকে অনুসৰণ কৰি এই স্থানীয় 'আচাম' উচ্চাৰণটো সলনি নকৰাকৈ ইংৰাজীত Assam বানানেৰে লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। এই বানান লওতে তেখেতসকলে ইংৰাজী শব্দ 'issue', 'tissue' আদি শব্দত থকা /ss/ ধ্বনিটো ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

এইদৰেই আমি অসমীয়া ভাষাত 'অসম' আৰু ৰোমান লিপিত 'আচাম (Assam) এই শব্দ দুটা পালো। এই শব্দদুটাৰ উৎপত্তিৰ পৰা গমপোৱা গল যে আমাৰ 'আচাম' শব্দটো টাই আহোমসকল অসমলৈ অহাৰ আৰম্ভণীৰে পৰা চলি আছিল, আৰু তাৰ পৰাই পিছলৈ 'অসম' আৰু 'আহোম' এই শব্দ দুটাৰ উৎপত্তি হ'ল। আজি 'অসম' আৰু 'আচাম' নাম দুয়োটায়েই আমাৰ বাবে হাৰে হিমজুয়ে থলুৱা অসমীয়া শব্দ। অসমত এই দুয়োটা নামৰেই সমান গুৰুত্ব আছে। অসম নামটোৱে যেনেদৰে অসমীয়া আৰ্য্য সংস্কৃতিৰ শংকৰী সত্ত্বাটো বহন কৰিছে, ঠিক তেনেদৰে টাই-আহোমসকলে লৈ অনা 'আচাম' নামটোৱে অসমীয়া টাই-মঙ্গোলীয় সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্য বহন কৰিছে।

ইয়াৰ পৰা প্ৰমাণিত হয়যে ইংৰাজসকলে 'আচাম (Assam) শব্দটো নতুনকৈ নিজৰ সুবিধাৰ বাবে সাজি উলিওৱা নাছিল। এই 'আচাম' শব্দটো ইংৰাজসকল অহাৰ বহু আগৰে পৰা প্ৰচলিত এটা অসমীয়া থলুৱা শব্দহে। গতিকে এতিয়া অসমৰ 'আচাম' (Assam) নামটো সলনি কৰাৰ প্ৰস্তাবটো একেবাৰে ভিত্তিহীনেই নহয় ই ঘোৰ আপত্তি জনক কথা। প্ৰথম কথা এই 'আচাম' (Assam) নামটো এতিয়া 'এচম' (Asom) লৈ সলনি কৰাৰ প্ৰস্তাবটো ধ্বনিগত ভাবে একেবাৰে ভুল কিয়নো অসম শব্দৰ শুদ্ধ ধ্বনিগত ৰোমান বানান OXOM হে হব। দ্বিতীয়তে এই মূল টাই-মঙ্গোলীয় শব্দ 'আচাম' নামটো এতিয়া হঠাৎ লোপ কৰি দিয়াটো ইতিহাসক একপ্ৰকাৰ প্ৰতাৰণা কৰাৰ দৰে কথা হব, আৰু লগতে ৬০০ বছৰ কাল অসম শাসন কৰা অসমীয়া টাই-আহোমসকলৰ প্ৰতি এক ঘোৰ অন্যায়ে কৰা হব। এই ক্ষেত্ৰত লগতে এইটোও মন কৰিবলগীয়া কথা যে এই 'আচাম' নামটোৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে বড়ো ভাষাৰ শব্দ হাচাম (হা+চাম, অৰ্থ নিম্ন বা অসমান ভূমি) ৰ লগতো বেডেন পাৱেল আদি পণ্ডিতে জড়িত কৰিব খোজে (Baden Powell)। এইটোৱে আকৌ 'আচাম' এই নামটোৰ মঙ্গোলীয় (বড়ো) সংস্কৃতিৰ অতি পুৰণি সংযোগটোও প্ৰকাশ কৰে। মূখতে কব পাৰি যে 'আচাম' নামটোত অসমৰ মঙ্গোলীয় জাতিৰ ঐতিহ্যৰ পম সোমাই আছে।

এইটোও আমি স্বীকাৰ কৰিব লাগিবযে বৰ্তমান কালত 'অসম' শব্দতকৈ 'আচাম' নামটোৰ অৰ্থ বেছি বহল অৰ্থত প্ৰয়োগ হয় আৰু এই নামটোৱে অসমৰ বিভিন্ন জাতি গোষ্ঠী বেছিকৈ সামৰি লয়। 'আচাম' (Assam) নামটোৱে Assam Oil, Assam Tea, Assam Silk আদি অনেক বিশ্বজনীন অনুস্থানৰ যোগেদি অসম দেশখনক এক আন্তৰ্জাতিক স্বীকৃতিও দিছে।

আজি এই 'আচাম' নামটো তেৰশ শতিকাত টাই-আহোমসকল অহাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি এতিয়ালৈকে আঠশ বছৰবো অধিককাল আমাৰ দেশখনৰ নাম হিচাবে প্ৰচলিত হৈ আছে। পুৰণি বামায়নৰ দিনত এই দেশৰ নাম আছিল 'প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ' আৰু তাৰ পিচত মহাভাৰতৰ দিনত এই দেশৰ নাম হল 'কামৰূপ'। এতিয়া মধ্যযুগৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে এই দেশৰ পোছাকি নাম আচাম (Assam) আৰু ঘৰুৱা নাম 'অসম' হৈ আহিছে। আমাৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষবো আমাৰ দৰে দুটা নাম; বিদেশীয়ে দিয়া পোছাকি নাম India আৰু ঘৰুৱা নাম ভাৰত। দেশ এখনৰ নাম সাধাৰণতে বাহিৰৰ মানুহে দিয়ে নহলে আপোনা আপুনি মানুহে কওতে হয়। আমেৰিকা, ইণ্ডিয়া, আচাম আদি নামবোৰ এনেদৰেই হোৱা। দেশ এখনৰ নামৰ অন্তৰালত দেশৰ ইতিহাস জড়িত থাকে। আমি ভাবোযে এখন দেশৰ নাম এটা বাইজৰ লগত কোনো আলোচনা নোহোৱাকৈ মাথোন ৰাজনৈতিক ভিতৰুৱা মহলত সলনি কৰাৰ সিদ্ধান্ত লোৱাতো অশোভনীয় আৰু অগণতান্ত্ৰিক কথা। আমি আশাকৰো যে অসম চৰকাৰে অতি শীঘ্ৰে এই নাম সলনি কৰাৰ সিদ্ধান্ত বাতিল কৰি ৮০০ বছৰীয়া অসমীয়া 'আচাম' (Assam) নামটো চলাই ৰাখিব। লগতে আমি এইটোও আশাকৰো যে ভৱিষ্যতেও এই দেশৰ নাম সলনি কৰাৰ কথা ওলালে যাতে অসমৰ সকলো বাইজে নিজকে সেই কোটি টকীয়া প্ৰশ্নটো যেন কৰে, 'আমি কিহৰ কাৰনেনো আমাৰ সাতাম পুৰুষীয়া আচাম (Assam) নামটো সলনি কৰিবলৈ ওলাইছো'।

টোকা: এই প্ৰবন্ধটো যুগুত কৰোতে তলৰ পুথিকেইখনৰ সহায় লোৱা হৈছিল।

- (১) কামৰূপৰ বুৰঞ্জী - সম্পাদনা: ড সূৰ্য্য কুমাৰ ভূঞা।
- (২) হৰকান্ত সদৰামিন বৰুৱাৰ অসমৰ বুৰঞ্জী - সম্পাদনা: ড সূৰ্য্য কুমাৰ ভূঞা।
- (৩) তুংখুঙ্গীয়া বুৰঞ্জী - সম্পাদনা: ড সূৰ্য্য কুমাৰ ভূঞা
- (৪) সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী- সম্পাদনা: ড সূৰ্য্য কুমাৰ ভূঞা
- (৫) কামৰূপৰ বুৰঞ্জী - কনকলাল বৰুৱা।
- (৬) আসাম বুৰঞ্জী - গুনাভিৰাম বৰুৱা।
- (৭) অসমৰ সংস্কৃতি - লীলা গগৈ।
- (৮) অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ - দেৱানন্দ ভৰালি।
- (৯) অসমীয়া জাতি আৰু ভাষাৰ জন্মকথা - বাপচন্দ্ৰ মহন্ত।
- (১০) অসমীয়া ভাষাতত্ত্ব - শৰ্ম্মা আৰু চৌধুৰী
- (11) The Tai Race - William C Dodd
- (12) Assamese - Its Formation and Development - Dr. BanikÂanta Kakoti
- (13) History of Asamiya Literature - Dimbeswar Neog
- (14) An Account of Assam - Dr. John Peter Wade
- (15) Anglo Assamese Realations (1771-1826) - Dr. S.K. Bhyan
- (16) Assam In The Days of Company - H.K.Barpujari
- (17) A Staistical Account of Assam - W.W.Hunter
- (18) A History of Assam - Sir Edward Gait
- (19) A Cultural History of Assam-Birinchi Kumar Barua
- (20) Assam In The Eighteenth Century - Ramesh Ch Kalita
- (21) Military Activities In Medieval Assam - B.C.Kalita
- (22) A Socio-Economic & Cultural History of Medieval Assam - S.N.Sarma

For any questions or criticism about the article, one may contact the author
Rajen Barua; 22506 Stormcroft Lane; Katy, TX 77450
Tel: 281-701-3267 (M) ; email: rajen.barua@gmail.com